

Valsts pētījumu programmas
"Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai"
2. kārtas
zinātniskās un sociālās ietekmes
vidusposma izvērtēšanas pārskats
(īstenošanas periods
15.06.2022.-14.10. 2023.)

Saturs

Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" (turpmāk – programma) regulējums	2
Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti	2
Konkursa norise	4
Īstenošana, uzraudzība	4
Programmas ietvaros īstenotā projekta "Mūsdienu latviešu valodas lietojums un attīstība" (VPP-Letonika-2022/1-0001) zinātniskā un sociālā ietekme	5
Secinājumi	10

Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai" (turpmāk – programma) regulējums

[Zinātniskās darbības likums](#) (pieņemts: 14.04.2005.);

[2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība"](#) (turpmāk – MK Noteikumi);

[Par valsts pētījumu programmu "Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai"](#) (turpmāk – MK rīkojums);

[Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai" projektu pieteikumu atklātā konkursa nolikums](#) (apstiprināts 01.02.2022) (turpmāk – nolikums).

Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti

Programmas virsmērķis – ir Latvijā veidot iekļaujošu latvisku un eiropeisku zināšanu sabiedrību, kuras pamats ir demokrātiskās vērtības, latviešu valoda un kultūra.

Programmas mērķis – ir radīt jaunas zināšanas un risinājumus, lai sekmētu ilgtspējīgu Latvijas sabiedrības un valsts attīstību. Tas ietver valodas, vēstures, kultūras, latviešu un mazākumtautību identitātes pētniecību, izglītības transformācijas iespēju izpēti, kā arī nepieciešamā cilvēkkapitāla paplašināšanu.

Programmas "Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai" 2. kārtas uzdevums ir mūsdienu latviešu valodas attīstības un lietojuma izpēte, kas ietver: iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas metožu un teoriju lietojumu (piemēram, lietišķā valodniecība, kognitīvā lingvistika, eksperimentālā valodniecība, leksiski funkcionālā gramatika) un jaunu terminu izstrādi latviešu valodniecībā šādos izpētes virzienos:

- latviešu literārās valodas attīstības tendences, pētījumi par valodas ideoloģiju un valodas standartizāciju;
- Latvijas iedzīvotāju lingvistisko ieradumu, attieksmju un pārlicību monitorings dažādās saziņas situācijās, balstoties uz modernām sociolingvistiskām teorijām un metodēm, mūsdienīgiem un neformāliem avotiem;
- bērnu valodas apguve, bērnu un jauniešu valodas prasme un lietojums izglītības iestādēs un diasporā;
- virtuālā saziņa un latviešu valodas lietojums sociālajos medijos;
- latviešu valodas leksikas semantiskie un gramatiskie aspekti;
- latviešu valodas terminoloģijas zinātnisko principu un praktiskās terminrades kā zinātniskās darbības daļas attīstība.

Programmas kopīgie (horizontālie) uzdevumi:

- veidot un attīstīt starpdisciplināras un iekļaujošas starptautiski konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto pētniecības metodes un tehnoloģijas, kas ir atzītas pasaules zinātnieku vidū;

- nodrošināt pētniecības procesa un pētījuma rezultātu ietekmi uz šādām mērķa grupām:
  - o pētniecības kopienu – attīstot pētniecībai nepieciešamos resursus un starpdisciplināras konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto pasaulē atzītas pētniecības metodes un tehnoloģijas, kā arī iesaistot pētniecībā jaunus zinātniekus;
  - o izglītojamiem (visu līmeņu) izglītības procesā – attīstot digitālu mācību saturu un inovatīvas pedagoģijas metodes un nodrošinot prakses un darba iespējas, kā arī projekta zinātnisko rezultātu izmantošanu vispārējās izglītības un augstākās izglītības mācību procesos;
  - o nozaru politikas veidotājiem un ieviesējiem – sadarbojoties ar politikas veidotājiem projektu izstrādes laikā un proaktīvi veicinot izmaiņas rīcībpolitikā;
  - o projekta mērķim piekritīgām tautsaimniecības nozarēm (tai skaitā izdevējdarbības, plašsaziņas līdzekļu un IKT nozarēm) – sadarbojoties ar attiecīgās tautsaimniecības nozaru organizācijām un speciālistiem;
  - o sabiedrību kopumā – nodrošinot zināšanu pārnesi un veicinot izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai, veicinot iesaisti pētniecības procesā (piemēram, izmantojot sabiedriskās zinātnes iniciatīvas), kā arī veidojot un izplatot sabiedrībai noderīgus resursus;
- attīstīt inovatīvus risinājumus un veicināt to plašāku izmantošanu;
- nodrošināt publisku pieejamību pētniecības rezultātiem, tai skaitā nodrošinot bezmaksas piekļuvi zinātniskajām publikācijām un deponējot jauniegūtos pētniecības datus pētniecības datu repozitorijos atbilstoši FAIR (*findable, accessible, interoperable, reusable*) principiem – atrodamai, pieejami, sadarbspējīgi un atkārtoti lietojami;
- nodrošināt projektā radīto zināšanu pārnesi, iesaistot sabiedrību un veicinot tās izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, tai skaitā sagatavojot informatīvus populārzinātniskus rakstus par veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem;
- apzināt iepriekšējos, citu institūciju un citu valstu pētījumus, instrumentus un datubāzes.

Programmas īstenošanas laikā sasniedzamie rezultāti:

- izstrādāti vai pielāgoti inovatīvi, galalietotāju mērķa grupu vajadzībām atbilstoši rīki un risinājumi;
- veicinātas izmaiņas rīcībpolitikā (piemēram, konsultējot nozaru politikas veidotājus, sagatavojot rekomendācijas un vadlīnijas);
- izveidoti starpdisciplināri un transdisciplināri (ar partneriem ārpus akadēmiskās vides) konsorcijs, iesaiste starptautiskās sadarbības tīklos un konsorcijs, projektu pieteikumi Eiropas Savienības un citās starptautiskās programmās;
- attīstīts cilvēkkapitāls, iesaistot pētniecībā jaunus un diasporas zinātniekus, nodrošinot prakses un darba iespējas studējošajiem un zinātniskā doktora grāda pretendentiem, kā arī attīstot ar programmu saistītus maģistrantūras un doktorantūras studiju modeļus;
- zinātniskās monogrāfijas un oriģināli zinātniskie raksti *Web of Science* vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos;
- informatīvi populārzinātniski raksti par dažādām auditorijām veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem.

Konkursa norise

Izsludināts: 04.02.2022; iesniegšanas termiņš: 06.03.2022.

Konkursa ietvaros tika plānots finansēt vienu projektu, kas atbilstu programmā noteiktajiem uzdevumiem, projekta īstenošanai paredzot valsts budžeta finansējumu 427 000 eiro apmērā. Viena projekta īstenošanai paredzēti 32 mēneši.

Tika saņemts 1 projekta pieteikums, kas tika novērtēts kā atbilstošs konkursā noteiktajiem administratīvajiem kritērijiem, un ārzemju eksperti veica projekta pieteikuma zinātnisko izvērtēšanu. Projekta pieteikums zinātniskajā izvērtēšanā sasniedza kvalitātes sliekšni gan katrā no kritērijiem, gan visos kritērijos kopumā.

Konkursa rezultātā tika pieņemts lēmums par projekta pieteikuma **VPP-LETONIKA-2022/1-0001 "Mūsdienu latviešu valodas lietojums un attīstība"** finansēšanu. Projekta pieteikumam tika piešķirts viss pieprasītais finansējums **427 000 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 15. jūnija līdz 2024. gada 19. decembrim.

Detalizēta informācija par programmas izstrādi, konkursa norisi, projektu pieteikumu izvērtēšanu un ekspertu ieteikumiem apkopota sagatavotajā pārskatā: ["Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropēiskas sabiedrības attīstībai" 2. kārtas projektu pieteikumu atklātā konkursa izvērtēšanas pārskats, Rīga, 2023.](#)

Īstenošana, uzraudzība

Izglītības un zinātnes ministrija ir noteikta par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā. Programmas uzraudzības struktūra veidota, lai nodrošinātu gan projekta progresu, gan rezultātu sasniegšanu, gan arī finansējuma efektīvu izlietojumu, vienlaikus pozicionējot projekta rezultātus plašākā stratēģiskā kontekstā. Programmas **stratēģiskās vadības padome** sniedza konsultatīvu atbalstu programmas izstrādes un īstenošanas laikā un paredzēts, ka tā sniegs arī viedokli par programmas rezultātiem pēc tās noslēguma. **Programmas īstenošanas un uzraudzības komisija** (turpmāk – komisija) regulāri seko projekta izpildes progresam. Komisija lēma par programmas īstenošanu un uzraudzību atbilstoši MK noteikumu Nr. 560 8. punktā un komisijas nolikumā noteiktajam. Savukārt **Latvijas Zinātnes padome** (turpmāk – LZP) nodrošina programmas ieviešanu, sniedzot konsultācijas projekta īstenošanai par jautājumiem, kas saistīti ar projektu īstenošanu, veicot finanšu un rezultātu izpildes uzraudzību, kā arī projekta zinātnisko rezultātu izpildes monitoringu un programmas noslēguma izvērtēšanu.

LZP projekta īstenošanas uzraudzību veic trīs virzienos – zinātniskā ekspertīze, projekta rezultātu izpildes uzraudzība un finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzība. Zinātniskās ekspertīzes laikā ārvalstu zinātniskie eksperti vērtē, vai projektā izmantotās zinātniskās pieejas, metodes, pētniecības resursi ir atbilstoši, lai sasniegtu iecerētos mērķus. Projekta rezultātu izpildes uzraudzības ietvaros LZP vērtēja sākotnēji solīto rezultātu sasniegšanas progresu, pārbaudot sasniegto rezultātu atbilstību iecerētajam projekta vidusposmā. Finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzības ietvaros LZP pārbaudīja projekta izdevumus, ņemot vērā projekta finanšu pārskatā iesniegtos datus, kā arī pārbaudot izdevumus pamatojošos dokumentus.

Projekta ietvaros **izlietotais finansējums** 16 mēnešu periodā no 15.06.2022. līdz 30.09.2023. (izlietotais finansējums uzskaitīts kalendāro gadu periodā):

Projekts	Gads	Atlīdzība (eiro)	Preces un pakalpojumi (eiro)	Netiešās izmaksas (eiro)	Kopā (eiro)
VPP-LETONIKA-2022/1-0001	06.2022. - 12.2022.	49454,76	0	12363,68	61818,44
	01.2023. - 09.2023.	74396,90	0	18599,26	92996,16
					154814,60

Pēc projekta 16 mēnešu īstenošanas (15.06.2022. – 14.10.2023.) to īstenoņāji iesniedza vidusposma pārskatu, kam tika veikta zinātniskā izvērtēšana. Ārvalstu eksperti izvērtēja katra projekta zinātnisko devumu, sasniegto un potenciālo projekta ietekmi un tā īstenošanu un **rekomendēja “Turpināt projektu”**. Ekspertu sniegtie komentāri un secinājumi integrēti šī pārskata saturā.

Aktuāla informācija par projektu īstenošanu un to ietvaros sasniegtajiem rezultātiem pieejama:

[Mūsdienu latviešu valodas lietojums un attīstība](#)

Programmas ietvaros īstenoņā projekta “Mūsdienu latviešu valodas lietojums un attīstība” (VPP-Letonika-2022/1-0001)zinātniskā un sociālā ietekme

Projekta nosaukums angļiski / Project title: *Use and Development of Modern Latvian*

Projekta finansējums: 427 000 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitāte (LU)

Projekta sadarbības partneri:

- Liepājas Universitāte (LiepU)
- Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija (RTA)
- Latviešu valodas aģentūra (LVA)

Projekta vadītāja: Ina Druviete, Dr.habil.philol.

Zinātnes nozare: Valodniecība un literatūrzinātne

Prioritārie virzieni zinātnē: Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla

Viedās specializācijas (RIS3) joma: Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3

Projekta kopsavilkums: Projekta uzdevums ir nodrošināt latviešu valodas kā Latvijas valstiskuma un vērtībās balstītas kopīgās identitātes pamata ilgtspēju. Projekts izstrādāts kā vienots četru apakšprojektu kopums. Pirmajā apakšprojektā pētītas latviešu literārās valodas attīstības tendences saistībā ar valodas ideoloģiju un valodas standartizācijas procesiem, izmantojot mūsdienīgas sociolingvistisko pētījumu metodes. Sadarbībā ar Latviešu valodas aģentūru analizēti Latvijas iedzīvotāju valodas lietošanas paradumi atšķirīgās komunikatīvās situācijās, kā arī lingvistiskā attieksme dažādu sociālo grupu vidū. Otrajā apakšprojektā pētnieki pievēršas bērnu valodas apguvei, bērnu un jauniešu valodas prasmei un valodas lietojumam izglītības iestādēs un diasporā. Trešajā apakšprojektā analizēta virtuālā saziņa, latviešu valodas lietojums sociālajos medijos un to ietekme uz latviešu valodas semantiskajiem un gramatiskajiem aspektiem. Ceturtais apakšprojekts veltīts latviešu valodas terminoloģijas zinātnisko principu un praktiskās terminrades pilnveidei. Projekts sniedz ieguldījumu gan sociolingvistikas un valodas apguves teorijas, gan izglītības un sabiedrības informēšanas jomā, tādējādi stiprinot valsts valodas statusu un funkcijas. Projektā gūtie secinājumi izmantojami valsts valodas pamatnostādņu aktualizēšanai un veido ievirzi turpmākiem akadēmiskiem pētījumiem.

Atslēgas vārdi: Valodas ideoloģija, valodas standartizācija, terminoloģija, valodas apguve, diasporas valoda, valoda sociālajos tīklos

Zinātniskie rezultāti

Rezultāta veids	Plānots vidusposmā	Sasniegts vidusposmā	Plānots noslēgumā
Oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti Web of Science vai SCOPUS datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	2	4	7
Oriģināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē <i>ERIH PLUS</i>	2	2	4
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	4	6	8
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	3	10	6
Konferenču materiāli (izņemot SCOPUS un Web of Science Core Collection indeksētos)	2	1	4
Konferenču materiāli – kopsavilkumi līdz 1 lpp.	4	14	8
Nerecenzētas publikācijas, preprinti	0	11	0
Ziņojumi par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi	2	0	4
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	2	2	3
Sekmīgi nokārtots maģistra valsts (gala) pārbaudījums, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus	0	1	1
Noteiktā kārtībā aizstāvēts promocijas darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus	0	1	2
Citi pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti (tai skaitā dati), kas papildina iepriekš minētos rezultātus	16 referāti starptautiskās konferencēs, 10 populārzinātniskas publikācijas	32 referāti, 16 populārzinātniskas publikācijas	26 referāti starptautiskās konferencēs, 14 populārzinātniskas publikācijas

Publikācijas (Web of Science vai SCOPUS):

1. Druvieta, I. Integrating language policy in educational programmes: the International Decade of Indigenous Languages for language awareness. - Human, Technologies and Quality of Education, Proceedings of Scientific Papers., 2023, Rakstu krājums. Rīga, University of Latvia, <https://doi.org/10.22364/htqe.2023>
2. Markus, D.; Zīriņa, T.; Markus, K. Latvian Language Policy Implementation in Latvian Pre-school: Latvian Language Skills of Minority Children. - Sustainable Multilingualism, 2023, <https://doi.org/10.2478/sm-2023-0004>
3. Polinska, V.; Liepa, D. Easy language in the context of modern pedagogy. - Human, Technologies and Quality of Education, Proceedings of Scientific Papers., 2023, Rakstu krājums. Rīga, University of Latvia, <https://doi.org/10.22364/htqe.2023>
4. Straupeniece, D.; Dzintars, N. Pupils' written language in the Latvian language and history state examinations in Riga in 2021. - Human, Technologies and Quality of Education, Proceedings of Scientific Papers., 2023, Rakstu krājums. Rīga, University of Latvia, <https://doi.org/10.22364/htqe.2023>

Publikācijas (ERIH PLUS):

1. Baltiņš, M. Some Previously Relevant Aspects of Academic Life: Venia legendi and the Status of a Private Docent at the University of Latvia (1919–1944). - History of Engineering Sciences and Institutions of Higher Education., 2022, <https://doi.org/10.7250/HESIHE.2022.002> (nav atsauce)
2. Baltiņš, M. Contribution of Latvian technical intelligentsia to development of terminology until the establishment of the Republic of Latvia. - History of Engineering Sciences and Institutions of Higher Education., 2023, <https://doi.org/10.7250/HESIHE.2023.002>

Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus:

1. Druviete, I. Cases in the Constitutional Court of Latvia on Language Use in Higher Education: Lessons for Linguists and Decision-makers. - Terp taikamosios kalbotēros barų. Mokslinių straipsnių rinkinys prof. Meilutės Ramonienės 70 metų jubiliejui., 2023, http://dx.doi.org/10.15388/Terp_taikamosios_kalboteros_baru.2023.7
2. Peina, E.; Helviga, A. Expectations of the Latvian Dictionary Users on the Ideal Terminological Dictionary. - Terminologija., 2022, <https://doi.org/10.35321/term29-01>
3. Kvašīte, R. The Terms of the Latvian and Lithuanian Terminology: The Comparative Aspect. - Terminology Issues V., 2023.
4. Kvašytė, R. Lietuvių ir latvių terminologija: istoriniai ryšiai ir gretinamieji tyrimai. - Terminologija., 2022, <https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/2153>
5. Markus, D.; Tauriņa, A.; Zīriņa, T. Challenges in Teachers' Work in Facilitating the Learning of the Latvian Language During Covid-19 Restrictions. - 14th International Conference on Education and New Learning Technologies (EDULEARN), 2022, <https://doi.org/10.21125/edulearn.2022.2154>
6. Martena, S. Family Language Policy: the Maintenance of Latvian as a Heritage Language in the Diaspora. - Terp taikamosios kalbotēros barų. Mokslinių straipsnių rinkinys prof. Meilutės Ramonienės 70 metų jubiliejui., 2023, https://doi.org/10.15388/Terp_taikamosios_kalboteros_baru.2023.5

Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus:

1. Baltiņš, M. Daži agrāk aktuāli akadēmiskās dzīves aspekti: venia legendi un privātdocenta statuss Latvijas Universitātē Politehnikumā (1919–1944). - Inženierzinātņu un augstskolu vēsture., 2022, <https://iav-journals.rtu.lv/article/view/IAV.2022.002/2986>
2. Druviete, I. Lingvistiskās attieksmes izpausmes ārkārtējās epidemioloģiskās situācijas apstākļos (2020-2022). - Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums., 2022, <https://doi.org/10.37384/VTPA.2022.26.001>
3. Helviga, A. Jauns termins labi zināmam jēdzienam valodā, literatūrā, kultūrā – poetonīms. - Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā: rakstu krājums., 2023, <https://doi.org/10.37384/APLKP.2023.28.072>
4. Ķauķīte, S. Pieturzīmes emuāros. - Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums., 2022, <https://doi.org/10.37384/VTPA.2022.26.001>
5. Baltiņš, M. Dzīve valodai, valodā un ar valodu. - Valodas upē., 2023, <https://www.livonian.lv/wp-content/uploads/2023/09/seit-1.pdf>
6. Bondare, J. Jauniešu valodas pētīšana: pieejas un principi. - Valodas upē., 2023, <https://www.livonian.lv/wp-content/uploads/2023/09/seit-1.pdf>
7. Lauze, L. Kampaņas „Runā latviski! Atkrievisko Latviju!” sociolingvistiskie aspekti. - Valodas upē., 2023, <https://www.livonian.lv/wp-content/uploads/2023/09/seit-1.pdf>
8. Martena, S. Mēs vienmēr sevi apzināmies kā latviešu ģimene: valodas politika saziņai ar bērniem diasporas ģimenēs. - Valodas upē., 2023, <https://www.livonian.lv/wp-content/uploads/2023/09/seit-1.pdf>
9. Baltiņš, M.; Vucāne A. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas darbība (2021-2022). - Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi., 2023
10. Dzintars, N. Jauniešu valodas kvalitāte latviešu valodas centralizētā eksāmena pirmajā daļā. - Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi., 2023.

Vidusposmā plānotie zinātniskie rezultāti ir sasniegti un apliecina augstu pētniecisko aktivitāti, Autori ir divkārt pārsnieguši pieteikumā plānoto publikāciju skaitu datubāzēs SCOPUS un Web of Science, divas publikācijas izdotas datubāzē ERIH PLUS. Iegūta ievērojama atzinība citos akadēmiskajos rezultātu izplatīšanas kanālos, publicējot četrus anonīmi recenzētus zinātniskos rakstus starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos. Tāpat publicēti desmit citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos. Pētījuma ietvaros notikusi aktīva dalība zinātniskajās konferencēs. Projekta vidusposmā izstrādāts viens maģistra darbs un aizstāvēts viens promocijas darbs, kas apliecina projekta komandas iesaisti jauno pētnieku ataudzē un ieguldījumu valodniecības un literatūrzinātnes nozares attīstībā.

Zinātniskais devums

Projektā izvirzītais primārais mērķis ir aplūkot un izprast galvenās tendences mūsdienu latviešu valodas attīstībā un tas līdz projekta vidusposmam ir veiksmīgi īstenots četru savstarpēji saistītu apakšprojektu ietvarā.

Pirmajā apakšprojektā tiek pētītas latviešu literārās valodas attīstības tendences saistībā ar valodas ideoloģiju un valodas standartizācijas procesiem, izmantojot mūsdienīgas sociolingvistisko pētījumu metodes. Līdz projekta vidusposmam veikti šādi uzdevumi: precizēts kolektīvās monogrāfijas “Latviešu valodas attīstības tendences” plānojums un veikta detalizēta pētījuma uzdevumu saskaņošana, sadarbībā ar Latviešu valodas aģentūru precizēti valodas lietojuma un lingvistiskas attieksmes izpētes monitoringa īstenošanas mehānismi, veikta padziļināta teorētiskās literatūras analīze, jaunāko tendenču apzināšana sociolingvistikā, notikusi dalība zinātniskajā diskusijā un tapuši zinātniskie raksti.

Otrajā apakšprojektā pētnieki pievēršas bērnu valodas apguvei, bērnu un jauniešu valodas prasmei un valodas lietojumam izglītības iestādēs un diasporā. Veikta teorētiskās literatūras analīze, izveidots detalizēts uzdevumu apraksts un laika plāns dažādu aspektu, kas saistīti ar valodas apguvi un kompetencēm (bērnu, skolēnu valoda, ģimenes valoda, prakses latviešu diasporā, skolotāju valodas prakses, mācīšanas/mācīšanās pieejas, u.c.) pētniecībai projekta ietvaros.

Trešajā apakšprojektā analizēta virtuālā saziņa, latviešu valodas lietojums sociālajos medijos un to ietekme uz latviešu valodas semantiskajiem un gramatiskajiem aspektiem. Pētījuma ietvaros izstrādāta anketa un interviju plāns pētījumam par valodas lietojumu virtuālajā komunikācijā, sāka plašsaziņas līdzekļu un sociālo tīklu valodas izpēte.

Ceturtais apakšprojekts veltīts latviešu valodas terminoloģijas zinātnisko principu un praktiskās terminrades pilnveidei. Pētnieki darbojas divos virzienos: terminoloģiskā darba teorētiskās bāzes un prakses salīdzinājums Latvijā un ārvalstīs un konceptuāla ietvara tālāka izstrāde jaunai stilistikas terminoloģiskajai vārdnīcai latviešu valodā.

Visi apakšprojekti ir vērsti uz VPP mērķi: attīstīt cilvēkkapitālu un zināšanu bāzi lingvistikā un tai radniecīgās zinātnes nozarēs, kas saistītas ar latviešu valodas pētniecību, nodrošināt digitālu resursu pieejamību plašākai sabiedrībai, radīt pienesumu valodas izglītības un prasmju jomā, stiprinot latviešu kā valsts valodas nozīmi personīgā, nacionālā un starptautiskā līmenī.

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studentu iesaiste zinātniskajā darbībā

Projekts ir mērķēts uz darba grupas zinātniskās kapacitātes pieaugumu, jaunu pētnieku piesaisti, piedāvājot iespējas gūt pieredzi gan izglītības, gan projektu vadības jomās, nodrošinot iespēju paaugstināt savas prasmes jaunu, aktuālu lingvistikas, socioloģijas un politikas tēmu izpētē. Projekta ietvaros uzsākta starptautiska sadarbība ar *Universitas Vytauti Magni* Kauņā, Tallinas Universitāti, Viļņas Universitāti, Lietuvas Valodas institūtu, Starptautisko Nacionālo valodu federāciju.

Lai nodrošinātu akadēmisko ataudzi, projekta ietvaros notiek darbs pie piecu promociju darbu izstrādes, projekta vidusposmā ir aizstāvēts viens maģistra darbs projekta tematikā. Tā kā projekts aptver plašu lingvistikas lauku un tajā ir iesaistīti pasniedzēji, projekta ietekmē tiek papildināts augstākās izglītības saturs. Tāpat projekta norise labvēlīgi ietekmē ne vien tajā tieši iesaistīto studentu prasmes un darba pieredzi, bet arī visu šajā jomā studējošo pieredzi dažādās ar projektu saistītās pētnieciskajās aktivitātēs: interviju veikšanā, dalībā lauka darbā, projekta rezultātu izplatīšanā.

Sociāli ekonomiskā ietekme

Viens no projekta izvirzītajiem uzdevumiem ir skaidrot saikni starp valodu un ekonomiskiem faktoriem, norādot, ka ir svarīgi līdzsvarot un stiprināt latviešu valodas, kas konkurē ar citām ekonomiski ietekmīgākām valodām (angļu, krievu), lietojuma likumisko un sociāli nozīmīgo statusu uzņēmējdarbības vidē. Tāpēc projektā notiek darbs pie problēmu un tendenču apzināšanas latviešu valodas terminoloģijā, kas sniegs ieguldījumu dažādu jomu, tostarp, tulkotāju (arī ES tulkus), sociālo darbinieku, pedagogu darbā, tāpat precīzāka juridiskā ietvara radīšanā. Lai attīstītu akadēmisko latviešu valodu un valodas terminoloģiju, projekta ietvaros notiek darbs pie precīzu atbalsta mehānismu un resursu izstrādes, kas nodrošinās veiksmīgāku sadarbību starp terminologiem un dažādu industriju speciālistiem. Notiek sadarbība ar Izglītības un zinātnes, Labklājības, Tieslietu ministrijām, Valsts valodas centru. Organizēti semināri pedagogiem, Latvijas Radio un televīzijas darbiniekiem, noticis seminārs par vieglās valodas lietošanu Rīgas pašvaldības darbiniekiem.

Projekta rezultāti labvēlīgi ietekmēs latviešu valodas prasmes sabiedrībā, tostarp latviešu diasporā, informēs par agrīnas latviešu valodas prasmes nozīmi un tās kognitīvām un sociālām priekšrocībām tālākās izglītības, nodarbinātības un sabiedrības labklājības aspektā.

Komunikāciju aktivitātes un publicitāte

Projekta rezultāti tiek izplatīti divām mērķa grupām: valsts pārvaldes ietādēm, kas ir atbildīgas par valodas politikas, izglītības, kultūras un reģionālās attīstības jomām (parlaments, ministrijas, valsts aģentūras, pašvaldības un to padotības iestādes, u.c.) un sabiedrībai kopumā (nevaldības organizācijām, izglītības un kultūras organizācijām). Katrai no šīm mērķgrupām izvēloties atbilstošas komunikāciju aktivitātes: rīcībpolitikas rekomendācijas, populārzinātniskos rakstus, seminārus un pasākumus plašākai auditorijai. Līdz projekta vidusposmam notikušas šādas aktivitātes:

- ✓ informācija par projekta norisi pieejama projekta mājaslapā https://lavi.lu.lv/vpp_lava/;
- ✓ Informācija par projekta norisi pieejama Liepājas Universitātes mājaslapā [https://www.liepu.lv/lv/1411/musdienu-latviesu-valodas-lietojums-un-attistiba](https://www.liepu.lv/lv/1411/musdienu-latviesu-valodas-lietojums-un-attistiba;);
- ✓ Dalība Valsts valodas dienai veltītā pasākums Rīgas pilī;
- ✓ Intervija par vieglās valodas lietošanu Latvijas Mediju portālā [Vieglās valodas auditorija ir plaša \(lasi.lv\)](#);
- ✓ Intervija ziņu portālā Ventas balss [Ciena pret pedagogu un valodu ir sabiedrības pamatvērtības \(ventasbalss.lv\)](#);
- ✓ Pētnieces D. Liepas seminārs Daugavpils latviešu valodas skolotājiem „Aktuāli valodas prakses jautājumi latviešu valodas skolotāja darbā”;
- ✓ Pētnieces D. Liepas tikšanās ar Rīgas Centra humanitārās vidusskolas (RCHV) skolēniem;
- ✓ Pētnieču D. Liepas un V. Polinskas tikšanās ar LiepU Rakstniecības programmas studentiem, lai iepazīstinātu ar vieglās valodas konceptu un lietošanu.

Projekta īstenošana, ekspertu ieteikumi izpildītājiem

Projektu īsteno starpdisciplināra komanda, apvienojot pētniekus no trim Latvijas augstskolām. Eksperti atzīmē, ka ir sasniegts vidusposmā plānotais, īpaši uzteicot projekta komandas sastāvu, kas aptver pētniekus un studentus no dažādām lingvistikas un humanitāro zinātņu apakšjomām, kā arī pozitīvi novērtējuši sadarbību ar projekta ārējiem partneriem, kas nodrošina projekta mērķu sasniegšanu. Eksperti atzīmē, ka šobrīd projekta norisē rezultātu izplatīšana vairāk notikusi nacionālā līmenī, un tiek sagaidīta starptautiski vērsta pieeja projekta otrajā pusē, rekomendējot plānot mērķētāku rezultātu izplatīšanu. No ekspertu puses pozitīvi novērtēta projekta sociāli ekonomiskā ietekme un projekta komunikācija ar dažādām sabiedrības grupām. Lai arī kopumā pētījuma rezultātiem paredzama ilgtspēja un tas norisinās veiksmīgi, eksperti norāda uz nepieciešamību precīzāk aprakstīt projektā pielietoto metodoloģiju un specifiskas teorijas, vairāk skaidrojot projekta zinātniskās izcilības aspektus. Eksperti rekomendē noslēguma zinātniskajā pārskatā detalizētāk aprakstīt sasniegto un parādīt skaidru sasaisti starp projekta četriem apakšprojektiem.

Secinājumi

Valsts pētījumu programmas “**Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai**” 2. kārtas **uzdevums** ir mūsdienu latviešu valodas attīstības un lietojuma izpēte, kas ietver: iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas metožu un teoriju lietojumu (piemēram, lietišķā valodniecība, kognitīvā lingvistika, eksperimentālā valodniecība, leksiski funkcionālā gramatika) un jaunu terminu izstrādi latviešu valodniecībā.

Programmas 2. kārtas ietvaros atbalstīts viens projekta pieteikums VPP-LETONIKA-2022/1-0001 “**Mūsdienu latviešu valodas lietojums un attīstība**”. Projekta pieteikuma īstenošanai piešķirts finansējums **427 000 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 15. jūnija līdz 2024. gada 19. decembrim.

Pēc projekta 16 mēnešu īstenošanas tika iesniegts tā vidusposma zinātniskais pārskats, kam tika veikta zinātniskā izvērtēšana. Tās ietvaros ārvalstu eksperti izvērtēja projekta zinātnisko devumu, sasniegto un paredzamo projekta ietekmi un tā īstenošanu, konsolidētajā vērtējumā rekomendējot “**Turpināt projektu**”.

Projekta Projektā izvirzītais primārais mērķis ir aplūkot un izprast galvenās tendences mūsdienu latviešu valodas attīstībā un tas līdz projekta vidusposmam ir noticis darbspadzījinātas teorētiskās literatūras izpētes, pētniecība, kas saistīta ar valodas apguvi un kompetencēm dažādos aspektos un līmeņos. Tāpat noticis darbs pie kolektīvās monogrāfijas un jaunas stilistikas terminoloģiskās vārdnīcas latviešu valodā. Izstrādāta anketa un interviju plāns pētījumam par valodas lietojumu virtuālajā komunikācijā. Notikusi sadarbība ar nacionāla un starptautiska līmeņa partneriem un pētniekiem. Projekta norisē iesaistīti dažādu līmeņu studenti, notiek darbs pie promocijas darbu izstrādes, līdz vidusposmam aizstāvēts viens maģistra darbs.

Ārvalstu eksperti atzīmējuši, ka projekts tiek īstenots atbilstoši plānotajam, īpaši uzteicot projekta ietvaros īstenoto sadarbību starp zinātnisko institūciju pētniekiem, studentiem, kā arī projekta sociālajiem partneriem, aicinot projekta komandu vairāk pievērsties projekta rezultātu starptautiskai izplatīšanai.

Projektu plānots īstenot līdz 2024. gada 19. decembrim, kad tiks iesniegts projekta noslēguma zinātniskais pārskats un būs iespējams novērtēt programmas ietvaros izvirzīto un projekta ietvaros sasniegto mērķu un uzdevumu nozīmību un ietekmi.

Latvijas Zinātnes
padome

Sagatavoja **Latvijas Zinātnes padome**